

NOĆNI KLUBOVI I POŽARI: LEKCIJE IZ TRAGEDIJA

Jovica Vučinić 1 Aleksandar Vučinić 2

Rezime: Požari u noćnim klubovima i diskotekama spadaju među najsmrtonosnije nesreće u savremenim gradskim sredinama. Ovaj rad analizira uzroke takvih tragedija, ponašanje ljudi tokom evakuacije, kao i odgovornost institucija i zakonskih okvira koji bi trebalo da spreče njihove posledice. Kroz analizu poznatih slučajeva iz sveta, poput požara u klubovima The Station, Kiss i República Cromañón, kao i tragedija u Srbiji – Kontrast i Laundž – ukazuje se na obrasce koji se ponavljaju bez obzira na geografski ili pravni kontekst. Posebna pažnja posvećena je psihologiji mase, odnosno razbijanju mita o panici, i modelima evakuacije koji se koriste u savremenim simulacijama. Prikazana je i analiza relevantnih propisa u Republici Srbiji, uključujući Zakon o zaštiti od požara i njegove izmene nakon tragedije u Novom Sadu. Cilj rada je da, na osnovu naučnih i stručnih uvida, ponudi konkretne preporuke za unapređenje bezbednosti u ugostiteljskim objektima.

Ključne reči: požar, noćni klub, evakuacija, panika, bezbednost, zakonodavstvo, institucionalna odgovornost, Srbija

NIGHTCLUBS AND FIRES: LESSONS FROM TRAGEDIES

Abstract: Fires in nightclubs and similar entertainment venues rank among the most lethal incidents in modern urban environments. This paper explores the causes of such tragedies, human behavior during evacuation, and the role of institutional responsibility and legal frameworks in preventing or mitigating their consequences. By analyzing major international cases such as The Station, Kiss, and República Cromañón, along with domestic tragedies in Serbia including Kontrast and Laundž, the paper highlights recurring patterns that transcend national borders and legal systems. Particular emphasis is placed on the psychology of crowd behavior, challenging the myth of panic, and reviewing simulation models of evacuation used in modern fire safety analysis. Additionally, the study examines Serbia's legal regulations, including the Law on Fire Protection and its amendments following the Novi Sad disaster. The aim is to provide evidence-based recommendations for improving fire safety standards in hospitality venues.

Key words: fire, nightclub, evacuation, panic, safety, legislation, institutional responsibility, Serbia

1. UVOD

Požari u noćnim klubovima spadaju među one tragedije koje najviše pogađaju jer se dešavaju tamo gde ljudi dolaze da se opuste i provedu. Klubovi su mesta zabave, a ne prostora gde neko očekuje opasnost. Ali kad se zatvoren prostor, veliki broj ljudi i često loše sprovedene bezbednosne mere spoje s nečim poput pirotehnike — katastrofa je na korak.

Najgore u svemu je što se ovakve nesreće ne dešavaju retko. Isti scenariji, samo različite zemlje. Ista pitanja, ali bez odgovora — sve dok se nešto loše ne dogodi.

Ovaj rad pokušava da sagleda nekoliko poznatih slučajeva – iz SAD-a, Argentine, Brazila i Srbije – kako bi se bolje razumelo šta tačno pođe po zlu. Fokus je i na tome kako ljudi reaguju kad dođe do požara: da li je panika glavni razlog stradanja, ili se samo za to najlakše uhvatimo?

Takođe se razmatraju i postojeći modeli evakuacije, kao i šta zakoni u Srbiji predviđaju – i kako su se menjali nakon tragedija. Poenta nije samo u analizi već u tome da se vidi gde sistem najviše puca i šta se konkretno može preduzeti da se ovakve stvari više ne ponavljaju.

¹Strukovni master inženjer zaštite, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Sektor za vanredne situacije, Odeljenje za vanredne situacije Sremska Mitrovica, Vatrogasno spasilački bataljon Sremska Mitrovica, Vatrogasno spasilačko odeljenje Šid, Cara Lazara 17, 22240 Šid, email: jovica1993@gmail.com

²Strukovni master inženjer zaštite, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Sektor za vanredne situacije, Odeljenje za vanredne situacije Sremska Mitrovica, Vatrogasno spasilački bataljon Sremska Mitrovica, Vatrogasno spasilačko odeljenje Šid, Cara Lazara 17, 22240 Šid, email: avucinic.sid@gmail.com

2. PSIHOLOGIJA PONAŠANJA U POŽARIMA

Kada se govori o požarima u zatvorenim prostorima, posebno u noćnim klubovima, najčešće se kao glavni problem ističe „panika“. U javnosti se stvara slika haosa, stampea i nekontrolisanog ponašanja ljudi koje navodno vodi do većeg broja stradalih nego sam požar. Međutim, savremena istraživanja pokazuju da je ovakvo shvatanje masovnog ponašanja u kriznim situacijama ne samo netačno, već i štetno, jer odvlači pažnju od stvarnih uzroka katastrofa – loše organizacije prostora, nefunkcionalnih izlaza, neadekvatne obuke osoblja i nepoštovanja propisa [1].

2.1. Mit o panici

Pojam panike često se koristi kao izgovor za institucionalne propuste i neuspešne evakuacije. Ipak, istraživanja pokazuju da ljudi u krizama ne reaguju isključivo iracionalno – naprotiv, često pomažu drugima, ostaju pribrani i prate poznate osobe [2]. Tokom tragedije u klubu República Cromañón, mnogi su pomagali nepoznatima i vraćali se po prijatelje [3].

Panika se svakako može javiti – posebno kada ljudi ne znaju gde su izlazi, kada je prostor mračan i ne postoji osnovna edukacija. U takvim uslovima osećaj haosa nije posledica ljudske prirode, već sistemskog nemara [4]. Mediji, međutim, često prenose slike haosa, dok zanemaruju svedočanstva o solidarnosti. Kako ističe Drury, panika nije spontana, već uglavnom posledica nedostatka informacija i kontrole – što se može sprečiti boljom pripremom [2].

2.2. Da li ljudi slede druge – ili sebe?

Jedna od čestih tvrdnji u analizama evakuacija jeste da ljudi u panici slepo prate masu. Iako to tako može izgledati, istraživanja pokazuju da u uslovima požara – gde vlada mrak, dim i buka – ljudi biraju ono što im deluje kao najbrža i najsigurnija opcija. Ako većina ide ka jednom izlazu, pojedinac ne imitira slepo, već sledi ono što mu deluje logično [1].

U eksperimentima i simulacijama evakuacija, većina ljudi bira da prati one koji deluju odlučno, verujući da tako povećava šansu za izlazak [1]. Problem nastaje kada svi izaberu isti pravac, a prostor to ne podrži. U požaru u klubu The Station, gotovo svi gosti su pokušali da izađu na isti ulaz jer nisu znali za druge opcije – ni osoblje nije davalo uputstva, pa je došlo do zagušenja i brojnih žrtava [5].

Dodatni izazov je što pojedini evakuacioni modeli automatski pretpostavljaju „praćenje mase“ kao osnovni obrazac ponašanja. To može dovesti do loših preporuka, jer zanemaruje uslove, informacije i mogućnosti izbora [6].

Sušтина nije da li ljudi slede druge – već da li imaju priliku da slede sebe. Kada nema osvetljenja, uputstava ni jasno obeleženih izlaza, racionalni izbori postaju vrlo ograničeni.

2.3. Solidarnost i kolektivna svest

Suprotno uvreženom mišljenju, ljudi u kriznim situacijama često reaguju solidarno, a ne sebično. Brojna istraživanja pokazuju da se u katastrofama ljudi organizuju, pomažu nepoznatima i ostaju zajedno. Ovakvo ponašanje objašnjava se teorijom samokategorizacije – u opasnosti pojedinci počinju da doživljavaju druge kao deo iste grupe [4].

Tokom tragedije u klubu Cromañón, mladi su formirali lance i međusobno vikali gde se nalazi izlaz [2]. Neki su ostali da pomognu drugima, svesno rizikujući sopstveni život. Slične reakcije zabeležene su i u drugim vrstama nesreća, uključujući terorističke napade i prirodne katastrofe.

Solidarnost u takvim situacijama nije samo moralna, već i praktična – zajedničko delovanje umanjuje kaos i povećava šanse za evakuaciju. Ipak, ovaj potencijal često ostaje neiskorišćen jer institucije retko planiraju evakuaciju tako da podstiču zajedništvo. Nedostaju zvučna uputstva, edukacija i obuka osoblja koje bi moglo usmeriti publiku. Kada sistem zakaže, upravo spontana solidarnost često odlučuje o ishodu.

3. STUDIJE SLUČAJA

Jedan od prvih i najupečatljivijih požara u istoriji ugostiteljskih objekata desio se 1942. godine u klubu *Cocoanut Grove* u Bostonu. U toj nesreći život je izgubilo čak 492 ljudi, što je svrstava među najsmrtonosnije tragedije u istoriji Sjedinjenih Država. Požar je započeo zbog kvara na osvetljenju, ali broj žrtava je rapidno rastao zbog zapaljivih materijala, zaključenih izlaza i prenatrpanog prostora. Ovaj događaj nije ostao bez posledica — pokrenuo je velike promene u zakonima o zaštiti od požara, koje su kasnije usvojene i u drugim delovima sveta [7].

Više od pola veka kasnije, gotovo identičan scenario ponovio se u Buenos Airesu. Godine 2004. u klubu *República Cromañón* stradalo je 194 ljudi, većinom mladih. Požar je izazvala pirotehnika koja je aktivirana u zatvorenom prostoru obloženom zapaljivim materijalima. Prava drama nastala je kada su ljudi pokušali da pobjegnu — više izlaza bilo je zaključano, a osoblje nije reagovalo na vreme. Javnost u Argentini bila je ogorčena, posebno kada su vlasti pokušale da odgovornost prebace na posetioce, iako je bilo jasno da je zakazao ceo sistem [3], [8], [9].

Slična tragedija dogodila se i u Sjedinjenim Državama, samo godinu dana ranije. U klubu *The Station*, tokom nastupa benda *Great White*, pirotehnika je zapalila zvučnu izolaciju na zidovima. Vatra se proširila neverovatnom brzinom. Ljudi su u panici pokušali da izađu, ali su gotovo svi krenuli ka glavnom izlazu, iako su postojali i drugi. Niko iz osoblja nije pomagao u evakuaciji. Prema analizi Nacionalnog instituta za standarde i tehnologiju (NIST), ceo prostor postao je smrtonosan za manje od 90 sekundi [3], [8], [12].

U Brazilu, 2013. godine, u klubu *Kiss* u Santa Mariji, poginulo je 242 ljudi. Pirotehnika je izazvala zapaljenje plafonskog sundera, a toksičan dim i pogrešne odluke osoblja dodatno su pogoršale situaciju. Analize sprovedene kroz evakuacione modele pokazale su da bi pravilno obeleženi izlazi i obučeni osoblje značajno smanjili broj žrtava [13]; [5].

U Srbiji, požar u klubu *Kontrast* u Novom Sadu 2012. godine odneo je šest života. Iako su mediji isprva spekulisali da je uzrok bila pirotehnika, istraga i suđenje su utvrdili da je do tragedije došlo zbog loših električnih instalacija ispod bine i zapaljivih materijala na plafonu i zidovima. Tokom večeri gosti su koristili ručne prskalice, ali nije potvrđeno da su one izazvale požar – tehnički kvar je označen kao ključni uzrok. Ono što je usledilo pratilo je već poznat obrazac: neispravna oprema, blokirani ili nedovoljni izlazi, neobučenost osoblja itd. Javnost je burno reagovala, a pod pritiskom porodica žrtava usvojen je tzv. Tamarin zakon, kojim su pooštreni bezbednosni standardi za ugostiteljske objekte [14] - [16].

Godine 2008, u klubu *Laundž* u Novom Sadu, požar je takođe odneo živote. Iako su okolnosti bile drugačije – sumnjalo se na podmetanje – prostor je imao samo jedan izlaz, a unutrašnjost je bila prekrivena gorivim materijalima. Slučaj nije izazvao sistemsku reakciju [15]; [17].

Najnoviji slučaj dogodio se 2025. godine u Severnoj Makedoniji, u klubu „Pulse“ u Kočanim. Tokom koncerta, pirotehnika je izazvala požar koji se brzo proširio na zapaljivi plafon. Uslovi za evakuaciju nisu postojali – izlazi su bili blokirani, a prostor mračan i pun dima. U požaru je život izgubilo 59 osoba. Istraga je pokazala da su propisi ignorisani, a prostor nije imao nijednu od osnovnih bezbednosnih mera.

Tabela 1. Poređenje ključnih požara u noćnim klubovima

Lokacija (Klub)	Godina	Uzrok	Žrtve	Glavni problem	Reakcija institucija
Cocoanut Grove (USA)	1942	Rasveta, plafon	492	Zaključani izlazi, zapaljivi enterijer	Novi zakon o požarima
República Cromañón (AR)	2004	Pirotehnika	194	Zaključani izlazi,	Protesti,

				prenatrpianost	suđenja
The Station (USA)	2003	Pirotehnika	100	Nepoznata evakuacija, brzina širenja	NIST izveštaj, zakoni
Kiss (BR)	2013	Pirotehnika	242	Toksičan dim, loša obuka osoblja	Krivični procesi
Kontrast (SRB)	2012	Instalacije	6	Loši izlazi, neispravna oprema	Tamarin zakon
Laundž (SRB)	2008	Sumnja na podmetanje	2	Jedan izlaz, zapaljiva dekoracija	Bez reakcije
Pulse (MKD)	2025	Pirotehnika	59	Zapaljiv plafon, dim, slab nadzor	U toku istraga

Iz Tabele 1 jasno se vidi da je u većini slučajeva uzrok požara bila nepropisna upotreba pirotehnike, često u kombinaciji sa zapaljivim materijalima kao što su sunderi, plastika ili dekoracija. Gotovo svi prostori imali su neadekvatne ili nefunkcionalne izlaze, a osoblje nije bilo obučeno za evakuaciju. Institucije su, u većini slučajeva, reagovalе tek nakon tragedije. Bilo da se radi o SAD-u 1942. ili o Makedoniji 2025, obrasci ostaju isti – što ukazuje na to da problem nije u nepredvidivosti ljudi, već u predvidivom nemaru sistema.

4. MODELI EVAKUACIJE I SISTEMSKA ANALIZA

Tragedije u noćnim klubovima najčešće su rezultat kombinacije zapaljivih materijala, loše organizacije prostora i neadekvatne reakcije osoblja. Ipak, ovakvi scenariji mogu se predvideti – zahvaljujući naprednim simulacionim alatima i postojećim zakonima. Problem je u tome što se ti resursi retko primenjuju u praksi.

U oblasti protivpožarne bezbednosti razvijeni su modeli kao što su FDS (za širenje dima), Pathfinder (za kretanje ljudi), i agent-based pristupi koji simuliraju ponašanje različitih profila ljudi [6]; [11]; [13]. U slučaju kluba Kiss u Brazilu, simulacije su pokazale da bi se broj žrtava smanjio da su prostori bili drugačije organizovani [13].

Uprkos tome, vlasnici objekata u praksi retko koriste ove alate – jer ih zakon ne obavezuje, a inspekcije to ne kontrolišu. Pravilnik o tehničkim normativima zahteva da evakuacioni putevi budu slobodni i obeleženi [18], a Zakon o zaštiti od požara predviđa inspekcijski nadzor i odgovornost subjekata [19], ali se primena često svodi na formalnost.

Usvajanje Tamarinog zakona, nakon požara u Kontrastu, bio je pokušaj da se uvedu stroži tehnički zahtevi [16]. Međutim, on je nastao reaktivno – kao posledica tragedije, a ne kao deo dugoročne strategije.

Najveći izazov ipak ostaje – nedostatak obuke osoblja, niska svest korisnika i slaba institucionalna kontrola. Kada znanje i alati postoje, a ne koriste se, svaka nova nesreća je sistemski promašaj. Dok se bezbednost bude posmatrala kao trošak, umesto kao odgovornost, ostajemo u začaranom krugu ponavljanja istih grešaka.

5. ZAKLJUČAK

Požari u noćnim klubovima retko su posledica nepredvidivih okolnosti. Naprotiv, u većini slučajeva jasno je da su tragedije bile izbegljive – da su se poštovali zakoni, da su objekti bili pravilno opremljeni, a osoblje obučeno za vanredne situacije. Ovaj rad je pokazao da obrasci ponavljanja nisu slučajni: uzroci, propusti i posledice se preklapaju bez obzira na zemlju, kulturu ili zakonodavni sistem.

Na osnovu analize možemo izvesti nekoliko ključnih preporuka za unapređenje bezbednosti ugostiteljskih objekata, posebno u kontekstu Srbije:

1. Jačanje inspeksijskog nadzora: Zakonodavni okvir već postoji, ali njegova primena mora biti redovna i dosledna. Ne sme se desiti da objekat dobije dozvolu bez provere ispravnosti evakuacionih puteva, aparata i signalizacije.
2. Obavezna obuka osoblja: Svi zaposleni u ugostiteljskim objektima morali bi proći osnovnu obuku iz zaštite od požara i evakuacije. U kriznim trenucima, njihova reakcija može spasiti desetine života.
3. Obavezni evakuacioni planovi i simulacije: Za objekte sa većim kapacitetom, posebno klubove i koncertne sale, trebalo bi uvesti obavezu izrade digitalnih modela evakuacije. Softveri poput Pathfinder-a ili agent-based simulacija mogu predvideti probleme pre nego što postanu fatalni.
4. Ažuriranje zakonodavstva: Zakon o zaštiti od požara i prateći pravilnici moraju biti precizniji kada su u pitanju ugostiteljski objekti. Kategorizacija klubova, broj izlaza, kapacitet prostora – sve to mora biti jasno definisano i proverljivo.
5. Uloga zajednice i kulture sećanja: Tragedije poput Kontrasta ili Cromañóna ne smeju ostati samo deo arhive. Potrebni su memorijali, obrazovne kampanje, pa i umetnički projekti koji će održavati svest o važnosti bezbednosti. Zaborav je plodno tlo za ponavljanje grešaka.

Zaključno, najveći problem nije u pojedincu koji u panici ne zna šta da radi, već u sistemu koji ga je ostavio bez informacije, bez puta i bez šanse. Požari ne praštaju ponavljanje. A mi, izgleda, još nismo naučili sve što treba – iako možemo.

6. LITERATURA

- [1] Haghani, M.; Cristiani, E.; Bode, N. W. F.; Boltes, M.; Corbetta, A.: Panic, Irrationality, and Herding: Three Ambiguous Terms in Crowd Dynamics Research, *Journal of Advanced Transportation*, Volume 2019, Article ID 9267643, 58 pages, 2019
- [2] Cocking, C.; Drury, J.; Reicher, S.: The psychology of crowd behaviour in emergency evacuations: Results from two interview studies and implications for the Fire and Rescue Services, *The Irish Journal of Psychology*, 30(1): 59-72, 2009
- [3] Lavaca (editor): *Generación Cromañón: Lecciones de resistencia, solidaridad y rocanrol*, Lavaca Editora, Buenos Aires, 2005
- [4] Drury, J.; Cocking, C.: *The Mass Psychology of Disasters and Emergency Evacuations: A Research Report and Implications for Practice*, University of Sussex, Falmer, Brighton, UK, 2007
- [5] Parfyonenko, A.: Ensuring Safe Evacuation of People from Nightclubs, *E3S Web of Conferences*, 381: 01033, 2023
- [6] Islas-Toski, M.; Cuevas, E.; Pérez-Cisneros, M.; Escobar, H.: Agent-Based Evacuation Modeling: Enhancing Building Safety in Emergency Scenarios, *Smart Cities* 7(6): 3165–3187, 2024
- [7] Boston Fire Historical Society: The Story of the Coconut Grove Fire, <https://bostonfirehistory.org/the-story-of-the-coconut-grove-fire/>, april 2025

- [8] Korstanje, M. E.; Skoll, G.: From Disaster to Religiosity, Republica de Cromañón, Buenos Aires, Argentina, University of Palermo (Department of Economics) & Buffalo State College (Department of Criminal Justice), 2004
- [9] Sanz Cerbino, G.: Las condiciones de vida de jóvenes y adolescentes bajo el capitalismo: el caso Cromañón, VII Jornadas de Sociología, Facultad de Ciencias Sociales, Universidad de Buenos Aires, Buenos Aires, 2007
- [10] Grosshandler, W.; Bryner, N.; Madrzykowski, D.; Kuntz, K.: Report of the Technical Investigation of The Station Nightclub Fire, NIST NCSTAR 2: Vol. I, National Institute of Standards and Technology, U.S. Department of Commerce, Washington, 2005
- [11] Galea, E. R.; Wang, Z.; Veeraswamy, A.; Jia, F.; Lawrence, P. J.; Ewer, J.: Coupled Fire/Evacuation Analysis of the Station Nightclub Fire, Fire Safety Science – Proceedings of the Ninth International Symposium, pp. 465–476, 2008
- [12] Bryner, N.; Madrzykowski, D.; Grosshandler, W.: Reconstructing the Station Nightclub Fire – Computer Modeling of the Fire Growth and Spread, National Institute of Standards and Technology, Gaithersburg, Maryland, USA, 2005
- [13] Monzón, F.: Post-Incident Egress Analysis of the Kiss Nightclub Fire Using Network Modeling, in UoC Fire Engineering Conference, University of Canterbury, Christchurch, New Zealand, March 4, 2016
- [14] Wikipedia: Požar u diskoteci Kontrast u Novom Sadu, https://sr.wikipedia.org/wiki/Požar_u_diskoteci_Kontrast_u_Novom_Sadu, april 2025
- [15] Krstić, J.: Za dve decenije u Novom Sadu 31 život izgubljen u velikim nesrećama, Radio Slobodna Evropa, 4. novembar 2024, <https://www.slobodnaevropa.org/a/novi-sad-nesrece-zrtve/33187260.html>
- [16] Tanjug: Izmene i dopune Zakona o zaštiti od požara – "Tamarin zakon", Paragraf, februar 2015, <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/270215/270215-stampa3.html>
- [17] Telegraf.rs: Ove greške nisu naučene: Požar u diskotekama u Novom Sadu odneo 14 života: Kočani podsetili na užas u Srbiji, 17. mart 2025, <https://www.telegraf.rs/vesti/hronika/4073567-pozar-u-diskotekama-u-novom-sadu-odneo-14-mladih-zivota-tragedija-u-kocanima-podsetila-na-ovaj-uzas-u-srbiji>
- [18] Pravilnik o tehničkim normativima za zaštitu ugostiteljskih objekata od požara, „Službeni glasnik RS“, broj 20/2019
- [19] Zakon o zaštiti od požara („Službeni glasnik RS“, br. 111/2009, 20/2015, 87/2018 i 87/2018 - dr. zakoni)